

MA Sanjin Handžar
Fakultet humanističkih nauka, Univerzitet „Džemal Bijedić“ u Mostaru
MA Amna Mehmedović
Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta HNK

UDK 316.77
DOI 10.57136/2744-2500.2022.17.17.239
Pregledni rad

OD SPIRALE DO TIŠINE: ANALIZA TEORIJE MASOVNE KOMUNIKACIJE

SAŽETAK

Prije četrdesetak godina njemačka znanstvenica Elisabeth Noelle - Neumann razvila je teoriju spirale šutnje za opisivanje procesa formiranja javnog mišljenja, odnosno zašto neke društvene grupe ne iskazuju mišljenje o kontroverznim i etičkim pitanjima, dok druge grupe se ne ustručavaju iskazati mišljenje o istim temama. Noelle - Neumann je u okviru teorije postavila pet hipoteza na kojima bi testirala teoriju spirale šutnje. Hipoteze su formulisane na osnovu istaknutih teorija i temeljnih pojmova iz domene javnog mišljenja. Proučavajući literaturu i teorijsko polazište na kojem je utemeljeno empirijsko istraživanje usmjereno na validaciju pretpostavki teorije, možemo konstatovati da je originalni teorijski opseg teorije spirale šutnje bio dostatan za determinisanje pojmova koji čine okosnicu teorijske osnove i čitavog istraživanja. Kroz desetljeća podvrgavanja teorije mnogobrojnim istraživanjima teorijski opseg spirale šutnje je optimiziran dodatnim naučno - teorijskim postavkama. Spirala šutnje i dalje pokreće rasprave među znanstvenicima i danas se primjenjuje u istraživanjima koja spiralu šutnje i njene pretpostavke najčešće testiraju u novomedijskom okruženju online medija i društvenih mreža. Iz dosadašnjih istraživanja evidentno je da teorija očito ima nekih slabosti i nedosljednosti koje je neophodno podvrgnuti ispitivanjima.

Ključne riječi: spirala šutnje, teorija masovne komunikacije, mediji

Uvodna razmatranja

Teorija spirale šutnje opisuje postupak u kojem ljudi mogu koristiti „kvazi-statistički smisao“¹ da bi procijenili jesu li njihova mišljenja popularna, odnosno da li su njihovi stavovi u manjini i prijeti li im potencijalna društvena izolacija. Upravo taj strah od izolacije spriječit će ljude u manjini da se suzdrže od javnog izražavanja mišljenja. S druge strane, kod ljudi čija mišljenja čine većinu neće imati prepreke za ispoljavanjem mišljenja i spremni su ga podijeliti javno. Kao rezultat toga javlja se „tendencija jednih da govore, a drugih da šute, te pokreće postupak spirale koji uspostavlja jedno mišljenje kao prevladavajuće“ (Noelle-Neumann 1974: 44).

U okviru teorije Noelle – Neumann postavila je pet hipoteza na kojima bi testirala teoriju spirale šutnje. Hipoteze su formulisane na osnovu istaknutih teorija i temeljnih pojmova iz domene javnog mišljenja. Prema prvoj hipotezi, pojedinci formiraju sliku o raspodjeli mišljenja u njihovom društvenom okruženju, kao i o trendu mišljenja. Ovdje autorica navodi da pojedinac posvećuje veliku pažnju na ono šta se događa u njegovom društvenom okruženju jer mu to pomaže odrediti u kojoj mjeri se želi javno izložiti po nekom pitanju. Druga hipoteza govori o spremnosti pojedinca da javno iznese svoje stavove varira i od procjene pojedinca po pitanju učestalosti raspodjele, kao i o tekućem trendu mišljenja u njegovom društvenom okruženju. Ako pojedinac vidi da se njegovo mišljenje u javnosti favorizira, i on sam će biti spremniji izraziti isto. Treća hipoteza kaže da ako pojedinac procijeni da trenutna i stvarna raspodjela nisu u skladu, to je iz razloga što je mišljenje čija je snaga precijenjena više prisutno u javnosti. Četvrta hipoteza kaže da u pogledu procjene javnog mišljenja, postoji pozitivna povezanost između sadašnjosti i budućnosti. Ako se neko mišljenje (trenutno) smatra prevladavajućim, vjerojatno će se smatrati i ubuduće. Što je slabija korelacija, to više javno mišljenje prolazi kroz proces promjene. Posljednja hipoteza glasi da ako pojedinac misli da se postojeći trend u načinu razmišljanja ide njemu na ruku, samim tim je i rizik od izolacije od malog značaja (Noelle-Neumann 1974: 45).

- 1 Važan pojam u konceptualizaciji spirale šutnje Noelle-Neumann (1986) predstavlja i „kvazistatističko čulo“ koje, u pretpostavlja se, ima moć otprilike razlučiti odnose snaga u klimi mišljenja. Ono ima dvojnju funkciju. S jedne strane, služi pojedincu kako bi pozicionirao svoje mišljenje u klimi mišljenja, prema tome koliko jako njegovo mišljenje odstupa ili ne odstupa od dominantnoga mišljenja. S druge strane, služi kao vodič pojedincima da procijene koliki je rizik od društvene izolacije ako svoje mišljenje iznesu javno. Individualna percepcija klime mišljenja je uvijek više ili manje distorzirana verzija stvarne klime mišljenja.

Noelle – Neumannova teorija pretpostavlja i da masovni mediji doista utječu na formiranje javnog mnijenja. Autorica smatra da su masovni mediji dio sistema koji pojedinac koristi za dobijanje informacija o svojoj okolini (Noelle – Neumann 1974). Za sva pitanja izvan njegove neposredne liče sfere, pojedinac traži činjenice iz onoga što serviraju masovni mediji, te mu to služi i za procjenu opće klime mišljenja. Spremnost izražavanja mišljenja najvažniji je koncept i ključna zavisna varijabla teorije. U svojoj studiji, Noelle – Neumann (1974) mjerila je spremnost izražavanje mišljenja takozvanim “testom voza” - postupkom koji od ispitanika traži da zamisle da putuju vozom u kojem drugi putnik izražava svoje mišljenje. U ovom testu, ispitanici se pitaju žele li izraziti svoje stavove pred saputnikom. Međutim, hipotetička priroda ovog testa često je bila predmet kritika (Glynn i sur. 1997; Hayes, Uldall i Glynn, 2010; Scheufele i sur. 2001), baš kao i sama teorija koja je izazvala mnogobrojne znanstvene diskusije i česte kritike istraživača.

Analiza teorije „spirala šutnje“

Teorija spirale šutnje doprinosi shvatanju pojma javnog mnijenja otkrivanjem recipročnog odnosa između pojedinaca i masovnih medija. Međutim, postoji mnogo rasprava i kritika o osnovama teorije i dosljednosti rezultata empirijskih studija (Donsbach i Traugott 2007; Glynn, Hayes i Shanahan 1997; Scheufle i Moy 2000). Kada su naučnici spiralu šutnje podvrgli testiranju, obično su se oslanjali na njene dvije ključne varijable - klimu mišljenja i strah od izolacije. Klima mišljenja je često osnov za mjerenje općeg raspoloženja javnog mnijenja, dok je strah od izolacije mjeren količinom anksioznosti koju pojedinci sebi stvaraju već pri samoj pomisli da bi zbog svojih stavova mogli biti izolovani. Iako ova dva konstruktora kao dvije glavne nezavisne varijable teoriju čine parsimoničnom, njihova prediktivna snaga spremnosti za izražavanje stavova manjine je vrlo slaba. Naučna razmatranja teorije kritikovala su i nedostatanu moć njenog objašnjenja i izostanak ključnih varijabli koje utječu na spremnost za izražavanje stavova.

Autorica, Noelle – Neumann strah od izolacije shvata kao konstantu u kojoj svaki čovjek ima strah od izolacije intrinzično i vječno. Ona ne podliježe promjeni vanjskog okruženja bilo da je kulturološka ili situacijska. Međutim, neki su istraživači tvrdili da strah od izolacije treba promatrati kao varijablu, a ne kao konstantu. Ti su istraživači tražili uspostavljanje pouzdanog i valjanog indeksa straha od izolacije prilikom ispitivanja prediktora izražavanja mišljenja

(npr. Glynn i McLeod 1985). Oni ne osporavaju ideju da većina ima strah od izolacije, ali se ne slažu s Noelle – Neumann u uvjerenju da je za većinu ljudi taj strah primarna odrednica ponašanja. Konkretno, Salmon i Oshagan (1990) sugerišu da bi strah od sukoba mogao biti vodeći prediktor izražavanja mišljenja nego strah od izolacije.

Neuwirth i Frederick (2000) također su otkrili da su izbjegavanje sukoba, a ne strah od izolacije, snažnije povezani s ponašanjem osobe u otvorenom razgovoru. Salmon i Neuwirth (1990) tvrdili su da bi šutanje u javnoj raspravi moglo biti rezultat straha pojedinca da ne bude okarakterisan kao neznalica. U komparativnoj studiji među Amerikancima, izraelskim Židovima i izraelskim Arapima, Wyatt, Katz, Levinsohn i Al – Haj (1994) otkrili su da je glavni razlog inhibicije mišljenja u raspravi bio strah od povređivanja drugih. Glynn i Park (1997) kritički su primijetili da dosadašnje studije, uključujući Noelle – Neumannovu, nisu razlikovale strah od izolacije od prijetnje izolacijom. Dok strah od izolacije ukazuje na stanje uma, prijetnja izolacijom odnosi se na situacijske faktore koji mogu izazvati strah od izolacije.

Kad bi strah bio dovoljno jak, niko se više ne bi usuđivao govoriti. Ipak, strah od izolacije ne može ni poticati ni objasniti ljudsku volju i želju za komunikacijom (tj. za komunikativnim djelovanjem). Kako znamo, ljudi govore i djeluju uprkos svim mogućim strahovima i oklijevanjima – zato što imaju poticaj, podršku i pomoć da to čine, te prije svega zato što je komunikacija generička ljudska sposobnost i potreba. Toennies je smatrao da intenzitet nekog mišljenja određuje želju da ga se izrazi, ali izražavanje mišljenja može također biti „odvojeno od njegova prirodnog konteksta, sa specifičnom namjerom, specifičnom svrhom na umu”, npr. radi “ličnog napredovanja”, i čak iznuđeno “uvjeravanjem, laskanjem, obećanjem budućih koristi, zahtjevima, prijetnjama i naredbama” (Toennies 1922: 32-33 u Splichal 2003: 13). Posljedično, spirala šutnje može samo ponuditi moguće objašnjenje zašto neki pojedinci ne sudjeluju aktivno u tvorbi javnoga mišljenja, ali ne može objasniti zašto neki ljudi žele izražavati i izražavaju javno svoja mišljenja ili, drugačije rečeno, zašto se aktivno uključuju u komunikativna djelovanja na različitim razinama od razgovora do masovne komunikacije (Splichal 2003: 13).

Ova teorija podstakla je mnogobrojne kritike koje se većinom odnose na nedostatak logičke dosljednosti teorije. Charles Salmon i F. Gerald Kline (1985) navode da spirala šutnje ne priznaje komponentu ljudskog ega koji može značajno utjecati na formiranje stavova. Carroll Glynn, Andrew Hayes i James Shanahan (1997) pokreću pitanje različitih procesa selektivnosti, poput

kognitivne disonance. Pojedinci će izbjegavati temu koja je u sukobu s njihovim pogledima. Glynn i drugi također primjećuju da postoji malo empirijske podrške tvrdnji da ljudi iznose stavove samo na osnovu procjene postojanja podrške njihovim stavovima. David Kennamer podupire ovu kritiku ističući da je „teško zamisliti da će se borci protiv pobačaja ili oni koji se zalažu za abortus odreći svojih stavova samo zato što su procijenili da su njihovi stavovi u manjini“ (Kennamer 1990: 396). Glynn i McLeod (1985) primjećuju dodatni nedostatak koji se odnosi na logičku konzistentnost teorije. Autori vjeruju da strah od izolacije možda neće motivisati ljude da izraze svoje mišljenje. Oni tvrde da Noelle – Neumann ne priznaje utjecaj koji zajednice i reference ljudi imaju na njihovo mišljenje. Vjeruju da se Noelle-Neumann previše usredotočila na utjecaj medija. Autori smatraju da to potvrđuje i činjenica da je razvoj spirale šutnje baziran na utjecaju medija Zapadne Njemačke. Glynn i McLeod sumnjaju da se tadašnja obilježja medija (sveprisutna, kumulativna i konsonantna) mogu primjenjiti na medije u Sjedinjenim Državama, te konstatuju da je teorija zanemarila utjecaj kulturoloških različitosti. Scheufele i Moy (2000, 19) ističu da bi se „karakteristike koje su svojstvene građanima određene kulture mogle pokazati kao važan dugoročni prediktor ljudske spremnosti za izražavanje stavova“.

Autorica ove teorije reagovala je na kritike, posebno u odbrani postulata teorije koji se odnosi na utjecaj medija na spremnost pojedinca da izrazi mišljenje. Ona ostaje uvjeren da su mediji neisključivi faktor u formiranju javnog mnijenja i spremnosti pojedinca da izrazi mišljenje. Piše kako „pomoću riječi i argumenata uzetih iz medija za raspravu o nekoj temi ljudi uzrokuju da se stajalište čuje u javnosti i pruži mu vidljivost, stvarajući tako situaciju u kojoj se smanjuje opasnost od izolacije“ (Noelle – Neumann, 1985: 80).

U posljednjih 40 godina, teorija je podvrgnuta ispitivanjima uz upotrebu različitih metodoloških pristupa, varijabli i populacije. Općenito, metaanaliza objavljenih istraživanja ukazuje na skromnu podršku teoriji jer je utvrđena pozitivna povezanost između uočenog mišljenja i spremnosti da se izjasni (Glynn, Hayes i Shanahan 1997). U posljednje vrijeme došlo je do solidnih pomaka u konceptualizaciji i mjerenju fenomena, poput spremnosti za samocenzuru (Hayes, Glynn i Shanahan 2005) i mjere straha od socijalne izolacije (Hayes, Matthes i Eveland 2013). Empirijska podrška identificirana je testovima teorije u chat sobama (Wanta i Dimitrova 2000), internetskim pločama za poruke (Yun i Park 2011) i stranicama na društvenim mrežama (SNS) poput Facebooka (Gearhart i Zhang 2014).

Budući da je Noelle – Neumann (1974) radila u kontekstu predizborne kampanje, testiranje spirale teorije šutnje primijenjeno je na razna politička pitanja, poput procjene kandidata za izbornu kampanju (Glynn i McLeod 1984), promjena u funkciji (Neuwirth 2000), rasprave (Wanta i Dimitrova 2000), članstvo u Evropskoj uniji (Matthes, Morrison i Schemer 2010), ili u izjavi službenog jezika (Lin i Salwen 1997). U empirijskim testovima korištena su i mnoga druga pitanja, poput afirmativnog djelovanja (Hayes 2007; Moy, Domke i Stamm 2001), pobačaja (McDevitt, Kioussis i Wahl – Jorgensen 2003; Salmon i Neuwirth 1990; Yun i Park 2011), smrtna kazna (Hayes 2007; Oshagan 1996), ekološki aktivizam (Hayes 2007), homoseksualni brak (Ho i McLeod 2008), genetski modificirana hrana (Kim 2012; Scheufele, Shanahan i Lee 2001) i međurasni brak (Lee, Detenber, Willnat, Aday i Graf 2004). Teorija je privukla mnogobrojne naučnike i istraživače koji su raspravljali o njenim pretpostavkama na različite načine. Dok su jedni pokušali da diskreditiraju teoriju zbog nedostatka primjene izvan jedne kulture (Simpson 1996), drugi su znanstvenici 'pak podržali multikulturalnu primjenu teorije (Moy, Domke i Stamm, 2001). Mnogobrojne naučne diskusije doprinose heurističnoj vrijednosti teorije. Istraživači su u svojim studijama koristili teoriju i mnoge njezine središnje koncepte, uključujući sljedeće teme: proglašavanje engleskog jezika službenim jezikom Sjedinjenih Država (Lin i Salwen 1997), religija u učionici (Eckstein i Turman 2002), perzijski rat u Zalivu devedesetih godina (Signorielli, Eveland i McLeod 1995.), zabrinutost zbog komunikacije (Neuwirth, Frederick, i Mayo 2007) i kompjuterski posredovana komunikacija (Ernst, Fan, Sheets i Elmasry 2007).

Javnost manje govori, a više šuti, sve dok ne nastane tišina, muk i u konačnici intelektualni vakuum. Heney navodi da „na osnovu elemenata spirale šutnje, pojedinci zasnivaju svoje „čitanje“ javnoga mišljenja na mnoštvu znakova iz okoline, i to u rasponu od novina i medija koje konzumiraju do mišljenja i nastupa istaknutih vođa mnijenja ili opinion leadera kojima su izloženi“ (Heney, 2011: 7). Prezentirajući različite sadržaje mediji direktno utječu na javno mnijenje. „Javno mišljenje u tom se kontekstu definira kao mišljenje i ponašanje posebice prožeti moralnim vrijednostima koji se u slučaju čvrstog suglasja mišljenja kakvo primjerice obilježava običaj ili dogmu - moraju iskazati javno ako se želi izbjeći izolacija; ili, koji se, kad je riječ o mišljenju koje je u 'tekućem', tj. stanju mijene, mogu iskazati javno, a da to ne dovede do izolacije“ (Noelle – Neumann 1983: 141, prema Kunczik i Zipfel, 2006: 208). U tom kontekstu individue posmatraju i svoje društvo i okolinu kako bi znali na koji način da procjene njihova mišljenja, odnosno tzv. klimu mišljenja. Elementi teorije

oslikavaju se i na današnje društvo, odnosno internet generacije i savremene medije kao što su blogovi, društvene mreže, web portali i sl. Čak ni navedeni mediji društvu nisu omogućili slobodno izražavanje vlastitih stavova. Danas je pristup medijima i onome što nam pružaju lakši nego ikad. Njihov razvoj odvija se uporedo s razvojem tehnologije, a njihova moć se odražava u čovjekovoj promjeni svakodnevnih navika. Tako se javlja jedna ovisnost o informacijama koje nam pružaju i bez kojih ne bismo mogli naprijed, kako u društvenom, tako i u ekonomskom smislu. Denis McQuail tvrdi kako mediji „pomažu društvenom razvitku tako što: šire tehnološki know – how, ohrabruju individualnu promjenu i mobilnost, šire demokraciju – izborima, promoviraju zahtjeve potrošača, pomažu obrazovnu, zdravstvenu, populacijsku i svaku drugu kontrolu u društvu“ (McQuail, 2005: 491).

Masovni mediji, iako najčešće definirani kao sredstvo informiranja javnosti predstavljaju i sredstvo utjecaja i manipulacije javnim mnijenjem. Bez obzira o kojoj vrsti medija se radi, oni imaju svoje funkcije, a to su najčešće informiranje, zabava i edukacija. Rus – Mol i Zagorac –Keršer izdvajaju sljedeće najvažnije funkcije medija:

- Informacija (povećanje opće informiranosti građana i davanje kvalitetnijih informacija u cilju boljeg odlučivanja o najvažnijim pitanjima zajednice);
- Artikulacija (oblikovanje i postavljanje problema u realne i vidljive okvire u kojima ih javnost može opažati);
- Agenda Setting (uspostavljanje prioriteta u tretmanu društvenih tema te stavljanje istih na mjesta gdje se oni trebaju riješiti; stavljanje problema i tema pred javnost, ali i onih koji ih moraju rješavati bez odgađanja);
- Kritika i kontrola (omogućiti da se ništa ne skriva od javnosti, nadzirati vlast, politiku, biznis i sve javne nositelje ovlasti);
- Zabava;
- Obrazovanje (mediji su sve više u službi educiranja jer upotrebom medija formiramo mnoga opća znanja; oni mogu imati poseban obrazovni karakter preko specijaliziranih edukativnih programa koji se bave znanošću, istraživanjem i popularizacijom – National Geographic, History Channel, Discovery);
- Socijalizacija i vodstvo;
- Integracija (mediji na mnoge načine spajaju ljude, kulture, ideje, vjere i sl.)“ (Rus – Mol i Zagorac – Keršer, 2005).

Tomić ističe da „polazeći od toga da određivanje i strukturiranje tema u

javnosti nije samo privilegij masovnih medija te da na ključne teme društvenoga života nastoje utjecati mediji, javnost, politički akteri i korporacije, definirane su četiri vrste dnevnih redova, a to su:

- medijski dnevni redovi (medijska agenda),
- javni prioriteti (javna agenda),
- prioriteti politike (politička agenda) i
- korporativni dnevni red (korporativna agenda)“ (Tomić, 2016: 891-896).

Ni masovni mediji nisu samo sprave kojima se možemo diviti kao jednom od vrhunaca ljudskih izuma, oni su dio nas, dio naše svakodnevice. Čovjek se toliko prilagodio novonastalim medijima da se stvorila *neraskidiva spona međuzavisnosti*. Sve je počelo sa štampom, zasada završava na internetu. No, pojavom svakog novog medija, oni prethodni ne gube na značaju. *Svaki je poseban zbog načina na koji funkcionira i svaki obiluje svojim posebnostima*. Shodno njihovom utjecaju razvijale su se i razne teorije koje objašnjavaju pojave i procese koje mediji uzrokuju. Čomski ističe da mediji imaju „presudnu ulogu u sistemu indoktrinacije, zajedno sa obrazovnim ustanovama. Kako je sistem indoktrinacije taj koji nas uči kako se treba ponašati i šta treba misliti, takve stvari se mogu uvidjeti ako pratimo medije i pokušamo shvatiti njihovu strukturu. Struktura medija je vrlo slična ostalim strukturama, čiji je cilj proizvodnja intelektualne i poslovne elite koja će podržavati interese moćnih grupa i pojedinaca“ (Chomksy, 2002: 9). Iako izgleda da novi mediji pružaju mogućnost slobode izražavanja, javnost je zbog velike vidljivosti objavljenih sadržaja, poruka ili stavova u stezi da istakne svoje mišljenje upravo zbog bojazni na koji način će isto biti shvaćeno i da li je drugačije od ostalih. Pojavom novih medija evidentno je da bez obzira na njenu dugotrajnost, čak od prošlog vijeka, teorija spirale šutnje uporište je našla i u istraživanjima utjecaja i dominacije novih medija, ali i podstakla nova istraživanja i rasprave, što potvrđuje validnost i tačnost teorije. Kunczik i Zipfel navode da se „ljudi ne žele izolirati, oni neprekidno promatraju svoju okolinu i mogu registrirati najsuptilnije promjene i osjetiti koje mišljenje prihvaća sve više ljudi, a koje postaje sve rjeđe. Tko vidi da njegovo mišljenje prevladava, postaje jači, javno se izjašnjava i odbacuje oprez, dok onaj tko uoči da njegovo mišljenje gubi tlo, postaje šutljiviji“ (Kunczik i Zipfel, 2006:208).

Model spirale šutnje koristi se i za vizuelni opis teorije. Kraj spirale se odnosi na osobe koje nisu spremne da izraze vlastito mišljenje zbog straha od izolacije. Odnosno, pojedinac polazi od vrha spirale prema dnu ukoliko se njegovo mišljenje ne slaže s mišljenjem većine. Govoreći o logičkoj dosljednosti,

s posebnim akcentom na epistemološke pretpostavke, istinu, vjerovanje i opravdanje pojmovi su koji se odnose na teoriju spirale šutnje. Ukoliko za primjer uzmemo određeni medijski sadržaj, javnost/masa isti prihvata kao istinu, kao provjerene informacije, a samim tim budi se i osjećaj vjerovanja, na osnovu kojih se stvara i osjećaj opravdanja da je šutnja i priklanjanje većini sasvim normalan korak i pojava.

Zaključak

Možemo zaključiti da je izražavanje mišljenja pojedinaca uslovljeno sljedećim faktorima: situacije u kojoj pojedinac treba iskazati mišljenje; prirode pitanja o kojoj treba izraziti mišljenje; demografske i psihološke karakteristike pojedinca; percepcije većinskog mišljenja amorfnosti javnosti/društva; i upečatljivost mišljenja drugih grupa, npr. društva kao cjeline nasuprot njegove zajednice. U modelu spirale šutnje javno mišljenje je definisano kao „stavovi koje čovjek može izraziti bez opasnosti od izolacije“. Prema Noelle – Neumann, većina ljudi ima sposobnost da detektuje koja su mišljenja popularna u datom trenutku i na osnovu te procjene odlučuje da li će javno izraziti lična, kada ih smatraju podudarnim s većinskim mišljenjem, ili u autocenzuri kada uoče nepodudarnost s većinskim mišljenjem, a promjene individualnih mišljenja proizlaze prvenstveno iz utjecaja medija kao glavnog izvora individualne percepcije većinskog/manjinskog mišljenja.

Međutim, ne može a da se ne zapitamo: da li strah od izolacije koji vrši pritisak na pojedince da se prilagode i koji potiče spiralni proces mora uvijek označavati negativnu pojavu? Spirala šutnje i strah od izolacije ne mora nužno uvijek implicirati negativne konotacije, jer npr. model spirale šutnje može služiti za održavanje tolerancije i liberalnosti zajednice ili društva. Ukoliko ljudi koji su skloni predrasudama, stereotipima, nacionalizmu, stigmatizaciji, rasizmu itd. čine manjinu onda spirala šutnje može biti način za sprječavanje govora mržnje u javnom diskursu.

Proučavajući literaturu i teorijsko polazište na kojem je utemeljeno empirijsko istraživanje usmjereno na validaciju pretpostavki teorije, možemo konstatovati da je originalni teorijski opseg teorije spirale šutnje bio dostatan za determinisanje pojmova koji čine okosnicu teorijske osnove i čitavog istraživanja. Kroz desetljeća podvrgavanja teorije mnogobrojnim istraživanjima teorijski opseg spirale šutnje je optimiziran dodatnim naučno – teorijskim postavkama. Ova teorija i dalje pokreće rasprave među naučnicima i danas se primjenjuje

u istraživanjima koja spiralu šutnje i njene pretpostavke najčešće testiraju u novomedijskom okruženju online medija i društvenih mreža. Iz dosadašnjih istraživanja evidentno je da teorija očito ima nekih slabosti i nedosljednosti koje neophodno podvrgnuti daljnim ispitivanjima. S obzirom na činjenicu da bosanskohercegovačko društvo na neki način predstavlja „trusno tlo“ pogodno za diseminiranje različitih informacija neprovjerenih, manipulativnih netačnih, ali i tlo na kojem javnost još uvijek ima barijeru da iskaže svoje stavove, mišljenja i ideje, analizu spirale šutanje neophodno je testirati.

FROM SPIRAL TO THE SILENCE: AN ANALYSIS OF THE THEORY OF MASS COMMUNICATION

SUMMARY

Forty years ago, German scientist Elisabeth Noelle – Neumann developed a spiral of silence theory to describe the process of forming public opinion, that is, to explain why some social groups do not express opinions on controversial and moral issues, while other groups do not hesitate to express opinions on the same topics. As part of the theory, Noelle – Neumann set out five hypotheses on which to test the theory of the spiral of silence. The hypotheses are formulated based on prominent theories and basic concepts from the domain of public opinion.

Studying the literature and the theoretical starting point on which the empirical research is based on the validation of the assumptions of the theory, we can conclude that the original theoretical scope of the spiral of silence theory was sufficient to determine the concepts that form the backbone of the theoretical basis and the whole research. Through decades of subjecting the theory to numerous studies, the theoretical scope of the spiral of silence has been optimized by additional scientific-theoretical settings. The spiral of silence continues to spark debates among scientists and is applied today in research that most often tests the spiral of silence and its assumptions in the new media environment of online media and social networks. From previous research, it is evident that the theory obviously has some weaknesses and inconsistencies that need to be subjected to further testing.

Keywords: Spiral of silence, theory of mass communication, media

Literatura

- Donsbach, Wolfgang i Traugott Michale W. 2007. *The SAGE handbook of public opinion research*. CA: Sage Publications Ltd.
- Chomsky, N. (2002). Mediji, propaganda i sistem, Što čitaš?, Zagreb
- Glynn, Carroll J. i McLeod Jack M. 1985. Implications of the Spiral of Silence Theory for Communication and Public Opinion Research u Sanders, Keith R., Kaid, Lynda Lee. i Nimmo Dan D. (eds.) *Political Communication Yearbook 1984*. (43-65). Carbondale: Southern Illinois University Press.
- Glynn, C. J., Hayes, A. F., i Shanahan, J. (1997). Perceived support for one's opinions and willingness to speak out: A meta-analysis of survey studies on the "spiral of silence." *Public Opinion Quarterly*, 61(3), 452–463. Preuzeto sa: <https://academic.oup.com/poq/article-abstract/61/3/452/1834714?redirectedFrom=fulltext>
- Glynn, C. J., i Park, E. (1997). Reference groups, opinion intensity, and public opinion expression. *International Journal of Public Opinion Research*, 9, 233-247. Preuzeto sa: <https://academic.oup.com/ijpor/article-abstract/9/3/213/743438?redirectedFrom=fulltext>
- Hayes, A. F., Glynn, C. J. i Shanahan, J. (2005). Willingness to self-censor: A construct and measurement tool for public opinion research. *International Journal of Public Opinion Research*, 17. Dostupno na: www.ijpor.oupjournals.org.
- Hayes, A. F., Uldall, B. i Glynn, C. J. (2010). Validating the willingness to self-censor scale II: Inhibition of opinion expression in a real conversational setting. *Communication Methods and Measures*, 4, 256-272. Dostupno na: www.ijpor.oupjournals.org.
- Hayes, A. F., Matthes, J., Eveland, W. P. (2013). Stimulating the quasi-statistical organ: Fear of social isolation motivates the quest for knowledge of the opinion climate. *Communication Research*, 40, 439-462. Preuzeto sa: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0093650211428608>
- Kennamer, J.D. (1990). Self-serving biases in perceiving the opinions of others: Implications for the spiral of silence. *Communication Research*, 17(3), 393-404. doi.org/10.1177/009365090017003006
- McQuail, D. (2005). *Mass Communication Theory*, fifth edition, Sage Publications, London-Thousand Oaks-New Delhi.
- Moy, P., Domke, D., & Stamm, K. (2001). The spiral of silence and public opinion on affirmative action. *Journalism and Mass Communication Quarterly*, 78(1), 7-25. doi.org/10.1177/107769900107800102

- Neuwirth, K., Frederick, E. (2004). Peer and social influence on opinion expression: Combining the theories of planned behavior and the spiral of silence. *Communication Research*, 31, 669-703.
- Noelle-Neumann, E. (1974) The Spiral of Silence. *Journal of Communication*, 24, 43- 51. doi.org/10.1111/j.1460-2466.1974.tb00367.x
- Noelle-Neumann, E. (1985). The spiral of silence. In K. R. Sanders , L. L. Kaid , & D. Nimmo (Eds.), *Political communication yearbook*, 1984 (pp. 66 -94). Carbondale: Southern Illinois University Press.
- Noelle-Neumann, E. (1986.) *The Spiral of Silence, Public Opinion – Our Social Skin*, The University of Chicago Press, Ltd, London
- Rus-Mol, Š., Zagorac-Keršer Jugoslava, Ana. (2005). *Novinarstvo. Klio. Edicija. Multimedija. Beograd.*
- Salmon, C. T., Kline, F. G. (1985). The spiral of silence ten years later: An examination and evaluation. In Sanders, K., Kaid, L. L., Nimmo, D. (Eds.), *Political communication yearbook*, 1984 (pp. 3-30). Carbondale: Southern Illinois University Pres
- Scheufle, D. A., & Moy, P. (2000). Twenty-five years of the spiral of silence: A conceptual review and empirical outlook. *International Journal of Public Opinion Research*, 12(1).
- Scheufele, D. A., Shanahan, J., Lee, E. (2001). Manipulating the dependent variable in the spiral of silence research. *Communication Research*, 28, 304-324.
- Simpson, C. (1996). Elisabeth Noelle-Neumann's "spiral of silence" and the historical context of communication theory. *Journal of Communication*, 46(3), 149–171.
- Splichal, S. (2003). Racionalnost diskursa nasuprot diskurzivnom nadzoru : proturječnosti između dviju konceptualizacija javnoga mišljenja u teoriji i empirijskom istraživanju. *Medijska istraživanja*, God. 9 (2003), 1 , str. 5-38. Preuzeto sa: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=36746
- Tomić, Z. (2016). *Odnosi s javnošću – Teorija i praksa. Synopsis. Zagreb – Sarajevo.*